

МАЛИША МИЛАН НА БЕЛОМ КОЊУ „ЈАШЕ“ КУКАВИЦОМ, А КАО ДЕЧАК НА БИЦИКЛУ ЈЕЗДИ КА ГРДЕЛИЦИ

У претходној књизи приказали смо Миланов излет до Братмиловца и Ма-
нојловца, који се догодио крајем педесетих година XX века.³⁵ Ту се сврстава и
обилазак ближе околине Лесковца: Рударе, Јајина, Вучје, Винарце, а помињу
се узгред и боравак на планини Кукавици, као и излет до Грделице,³⁶ на шта
ћемо се нешто шире осврнути.

35 Н. Цветковић, *Астроном – песник – друмовник М. С. Димитријевић*, стр. 299.

36 Исто, стр. 300.

Обратимо најпре пажњу Милановом детињском боравку, са родитељима, на моћној и разгранатој планини Кукавици, што донекле употпуњује и слику о његовом најранијем упознавању завичајних простора.

Кукавица је највећим делом покривена разастртом густом шумом, са врло стаситим стаблима. Својевремено је имала бројне и простране пашњаке. Међу разгранатим листопадним дрвећем, најпознатија је златна буква. Сергије Димитријевић је, као плућни болесник, радо бирао, климатски погодна места, „окупана“ чистим ваздухом, пуним кисеоника, са сваковрсним растињем.

На Миланову радост, ова планина била је богата распеваним шумским птицама и животињицама, као и раскошним и бујним изворима воде, поточићима и речицама.³⁷

Са стрмовите планине Кукавице, бујичаво се слива река Вучјанка, на којој је, захваљујући Ђорђу Станојевићу, другом управнику Астрономске опсерваторије, где је и Милан био на челу, подигнута далеке 1903. године Хидроелектрана Вучје, по редоследу друга у Србији, која још и данас ради.

У једном врло интересантном студијском тексту, на основу одговарајућих извора³⁸ Димитријевић гласовито истиче да је фебруара месеца 2005, Извршни комитет највећег светског удружења из области електротехнике, електронике, телекомуникација и сродних области, с пуно разлога, одлучио да се ово, у много чему изузетно дело, које је у његовом родном крају подигао Ђорђе Станојевић, унесе у листу објеката, проналазака и достигнућа од општег значаја за развој и историју електротехнике у свету, па је тако постало саставни и неодвојиви део светске баштине.³⁹

Милан тада није ни слутио да ће слаповити и суновратни токови Вучјанке, која се обурвава са врлетне Кукавице, бити стваралачки уткани у будући плодан научни рад, повезан са историјатом Опсерваторије и неколиким студијама о Ђорђу Станојевићу, што су обогатиле нашу историју науке и економске историје Лесковца.⁴⁰

Неколико деценија касније, Милан С. Димитријевић је студијски пришао изузетно важној улози овог барда астрофизике, једног од незаобилазних отаца електрификације Србије, при чему посебно наглашавамо његов крупан и изузетан допринос модернизацији наше тада скромне индустрије.

37 Напоменимо овде, да је планински брза и бистра река Вучјанка, пуна водопада и слапова, усекла у стење ове планине живописни кањон, понегде дубок и 300 метара. Додајмо да она извире на висини од око 1100 метара, а улива се у Милану драгу Ветерницу.

38 Небојша Станковић, *Хидроелектрана Вучје: Светска баштина електротехнике*, ЈП „Електродистрибуција“, Лесковац, 2005, стр. 8.

39 М. С. Димитријевић, *Ђорђе Станојевић – живот и дело*, Зборник радова научног скупа „Ђорђе Станојевић – живот и дело – поводом 150 година од рођења“, САНУ Огранак у Новом Саду, Нови Сад, 2008, стр. 24.

40 Нагласимо да се у постхумно објављеној књизи докумената *Почеци модернизације лесковачке привреде* Сергија Димитријевића (Лесковац 2003), према *Именском регистру*, на 29 места, помињу најразличитији документи у којима је забележена и истакнута улога и функција првог српског астрофизичара Ђорђа Станојевића.

Милан С. Димитријевић је, у неколико научних радова, подцртао драгоцен примерак акције *Лесковачког акционарског друштва за прераду кудеље и лана*, од 14. јануара 1906, са потписом председника Управног одбора Ђорђа М. Станојевића.⁴¹ Са великим задовољством и помало локал-патриотским побудама, као рођени Лесковчанин, Милан је свестрано и обухватно проучавао стваралаштво овог великана српске астрофизике и електрификације тадашње Србије.

Додајмо овде да је Милан у дужем периоду студијско-истраживачког рада објавио већи број научних прилога, који из различитих углова осветљавају неуморну и продубљену научну активност Станојевића, који чини част Лесковцу и српској и европској научној мисли. Димитријевићеви текстови, публиковани у различитој периодици, ревијалној штампи, зборницима конференција, изложених на научним скуповима и предавањима.

Имајући у виду изузетан значај овог еминентног научника, који је задужио Миланов родни југ и васцелу Србију, Димитријевић је са академиком Војом Марићем, и другима, организовао скуп посвећен великом јубилеју 150-годишњици његовог рођења. На скупу су учествовали познати стручњаци из разних области које је својим стваралаштвом задужио Станојевић. Занимљиво и помало анегдотски звучи чињеница, да се у старом Лесковцу популарни *Ђока*, кандидовао и на изборима, на којима је нажалост не баш славно прошао. Поменимо овде неколико важнијих учесника: академике Војислава Марића, Александра Маринчића, Петра Миљанића, Владана Ђорђевића, затим Чедомира Јањића, оснивача Музеја ваздухопловства и других.

После ове мале дигресије, вратимо се догодовштинама на планини Кукавици:

– Када сам имао пет-шест година са родитељима сам боравио у планинарском дому на Кукавици. Привлачила ме је та шумска дивљина о којој сам већ понешто слушао и сазнавао... Са сестром Нином залазио сам дубље, међу горостасно дрвеће и густо шипражје, са сталном бојазни да не залутам и не загубим се у тој горској пустари, која је будила језу. То су била нека детињска „истраживања“, замишљена са подоста маште⁴² – присећа се Милан, и у наставку прича поједине догодовштине што су му се неизбрисиво урезале у памћење:

– Догодило се да сам, залазећи дубље у шуму, срео људе на коњима, који су ме прихватили па сам се са њима вратио, а један ме је за кратко ставио у седло, на красног белог коња. То је за мене био доживљај првога реда – каже Милан, а задовољство му просијава на лицу, и додаје још једну занимљиву епизоду:

– Уједанпут, на једној малој чистини, појавио се сури, скакутави зец. Када смо га видели, појурили смо за њим као без главе. Гонећи га у пуном трку упали смо у неку невелику рупу са угашеним кречом ... Али срећом она је била релативно плитка и са мало креча, па смо се умазали и бели као молери, извукли са грдњама и прекорима, што не отварамо очи куда идемо и јуримо.

Отац Сергије, који је иначе и сам, у раном детињству, према давнашњем казивању мајке Софије, био врло несташан и пун немирлука, за разлику од ове

41 Исто, стр. 446.

42 *Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем*, Хвар, 29. I 1988. Исказ ауторизован 18. 12. 2015.

„собне деце“ – више их је грдио и прекоревао од мајке Наде, која је имала мало више разумевања.

– У планинарском дому на Кукавици постојала је једна мала занимљива друштвена просторија са окаченим ловачким трофејима и столовима са шаховским таблама. Први пут сам на једном месту видео толико таквих столова, па ме је то силно привлачило. Када је просторија била слободна и празна играо сам шах са Нином и радо, као „кибицер“ посматрао друге – вели Милан, који се временом усавршавао у овој изазовној интелектуалној игри.

Милана је, према сопственом казивању, Бапка Софија научила да игра шах, јер је сама врло добро познавала његове тајне. Својевремено се играчки надметала са супругом Миланом, по коме је наш врли астроном и добио име.

– Бапка ме је целовитије упутила у све шаховске фазе од отварања до завршнице, матирања са ловцем и коњем и слично. Тата је био одличан шахиста, али сам са њим одиграо мали број партија, можда десетак...

У периоду дечаштва занимљив је Миланов одлазак бициклима, са братом Градимиром Костићем и друговима, до базена у Грделици:

У то време брат Градимир Костић је добио бицикл; а током летњег распуста, захваљујући томе што се нашао у Лешњачком дворишту, Милан је, уз припомоћ брата, научио да га вози, односно „тера“, како се онда говорило у лешковачкој чаршији. Тада се, заједно са Градетом и друговима око Житне пијаце (Масарикова улица), одважио да пође на купање до базена у Грделици.

– Лепо се сећам како смо тада, са неколико бицикала, чак и по двоје на једном, кренули прашњавим путем до поменутог излетничког места. Ту су били и Предраг, као и друга комшијска деца. Пошто је пут био далек и тежак, понеки су се и смењивали у вожњи, а сви смо се грдно презнојавали и застајали⁴³ да се освежимо и предахнемо – опричава Милан своја присећања из времена дечаштва.

Поред пута је, на више места, било бунара са водом где су могли да се освеже и расхладе, али неки од њих, међу којима је и Милан, нису имали хабрости; јер је један од другова говорио: да ако пијемо ту воду можемо добити пуноглавце у стомаку.

43 *Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем, Хвар, 29. I 1988. Исказ ауторизован 18. 12. 2015. У врло погодним условима, током боравка на Хвару, поред свакодневних белешкарских сусрета са М. С. Димитријевићем, радио сам и студијски проучавао фолклорно код Станислава Винавера и видове Вукове борбености (8ч 45м). Од 10 и 20 са М. С. Димитријевићем, записујем његова сећања на дечје боравке у Лешковцу; излет до Грделице на бициклима, па до рударске цркве и конака, Богојевца, Винарца и других места у околини (12ч 30м).*

По прохладном и облачном времену прошетао до хотела Амфора, праћен јачим ударцима југа... Зидови хварског града су сургасти као и натмурено небо. Хвар је леп и у тој жалостивој згаслости и пепељавој смерности. Повремено, под налетима ветра, пробије се сунце и прозрачи ту сивкасту потиштеност која поприма свечарски изглед свештеничке одоре...

Највећа је опасност за људе да у међусобном односу другоме не начине неправду
– Е. Кант.

– На жалост, купали смо се у сасвим запуштенем базену, са пуно жабокре-
чине, муља и жаба крекетуша, како их је звао Предраг... Са много премишљања
и оклевања ушао саму у ту прљаву воду, пошто сам раније видео купалишта
која се чисте и брижљиво одржавају, али то Градету и осталим друговима није
сметало – домаће Милан и укратко износи свој утисак:

– Са задовољством сам шетао улицама Грделице, која је и поред велике фа-
брике текстила изгледала потпуно паланачки и различито од Лесковца. Било је
то моје прво виђење овог градића, где сам и касније навраћао.

У другој прилици, беседи нам о обиласку Аранђеловца.⁴⁴

– Када сам имао можда десетак година, у време породичног летевања, те-
мељно сам га походио и прошпартао. За ту прилику направио сам и разрадио
план града и етапе за обилазак... Вредно је помена да се у Аранђеловцу налази
занимљиво Старо здање које је подигао кнез Милош, у лепом и привлачном
парку, поодавно претворено у хотел. Са шумовитих падина планине Букуље
струји опојна свежина...

Додајмо овде да је Надежда, за време боравака у Аранђеловцу, повремено
обилазила и посећивала потомке своје тетке, деда Аранђелове сестре Насте.

Одмах потом, Милан прелази на честа породична летевања у Охриду.

– За време наших боравака у том месту, са планом у рукама, систематски
сам обилазио улицу по улицу. Пењао сам се на врх брда, до Самуиловог града-
тврђаве, како бих одозго, са висине, могао да посматрам лепоту језера, околне
планине и равничарску обалу, водена разливања и плаветнило. Покушавао сам
све то да упијем и доживим... Гледао сам старинске куће што се надносе јед-
на изнад друге, са истуреним докситима, високим прозорима, замандањеним
дрвеним вратима – дочарава нам Милан допадљиву слику архитектуре Охрида,
његове калдрме, успињања ка јединственим видицима и светлосним разости-
рањима, о којима смо својевремено писали.⁴⁵

44 *Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем*, Београд, 12. II 1988.
Исказ ауторизован 18.12.2015.

45 Пошто је дневна соба заузета, у собичак сам унео две столице, како бисмо на миру
могли да белешкаримо... Очекујући М. С. Димитријевића исписујем синоћне дневнич-
ке појединости. У 8 и 30 излазим да га дочекам, придржим му капут и запутим ка соби-
ци. Милан ми је донео свеске са насловом *Књиге које сам прочитао* и *Дневник експери-*
мената I-IV (1961-1964), на које је и раније скретао пажњу, а чија обрада тек предстоји,
и поред извесних узгредних помињања. Овога пута то смо заједно само површно
прелистали,л задржавајући већу пажњу на неким публикованим и необјављеним
песмама М. С. Д., које су ме у том моменту повише заинтересовале. Прочитао сам
му написани фрагмент о стиховима његовог оца Сергија (9^и) а онда смо прешли на
бележење детаља о првом туристичком обиласку Македоније, заједно са оцем. Тај део
посла прекидамо у 11^и, због Миланових неодложних обавеза.

Касније прелиставао забележено о М. С. Димитријевићу, са намером да нешто од
тога понесем за рад у возу, на повратку из Приштине, након наставе на Филозофском
факултету. Са пажњом прегледавао штампане и дактилографисане Миланове песме,
укључујући и оне најраније, почетничке.

Судећи према овој дневничкој белешци, тада је започело описивање Миланове
дечје назови *издавачке активности*, такозованих првих кућних *листова* из 1961 (Н.

– И баш због тежње да све видим у извесној обикољености, изузетно много су ме у то време привлачила *острва* као објекти које је могуће у потпуности обилазити, окруживањем сколити, сазнати – полако, реч по реч, изриче Димитријевић готово програмски став, што је у непосреднијој лирској и поетолошкој вези са песмом *Острво*. Наиме, његова збирка стихова, са много разлога, почиње песмом *Острво*, како је именован и први од шест циклуса у тој књизи.⁴⁶

Острво је амбивалентан и вишезначан симбол као издвојено место и пребивалиште изван мора хаоса,⁴⁷ са космичком *рујнопрстом зором*, како се истиче у првом стиху. До њега се стиже пловидбом *бродом изниклим из пене*, и оно оличава исконско духовно средиште,⁴⁸ које, у смеру техничке цивилизације, може и шминком да се премости. Доласком до острва, његовим окруживањем, сазнавањем, стиже се у *средиште самога себе*.

За проф. др Првослава Ралића, кад песник Димитријевић каже *Острво* – „мисли на његово спасење. На њему смо да не би оно било без мртваца“ – додаје на самом почетку предговора.⁴⁹

Додајмо овде узгред да Димитријевићева песма *Острво*, као нека врста лирског манифеста, што се односи и на поетику путовања, заслужује да буде посебно обрађена у одељку *Поетска надахнућа*.

Цветковић, *Астроном – песник – друмовник М. С. Димитријевић*, стр. 131-134). Тог истога дана, око 19 часова, Драгојли сам гласно прочитавао написано о Милану, како би то могао да чује и Љубиша.

Испод овог текста унета је Жуберова мисао:

Када је човек у недоумици које је мишљење најистинитије, треба да се определи за оно које је најпоштеније.

У песми у прози под насловом *Лихнидос – Светлости Охридског језера*, пратим и осликавам светлости и бојене мене Лихнидоса:

...Кад сунце озрачи лице овом граду, испуњавајући окна својим жаром, човек види само белину и бљесак што језером се простире.

Ова мала, недоречена игра светлости и смисла, постаје изазов и позив на нову игру...

У тренутку кад сунце домаши зенит – Охрид открије своје нове и неслућене чари. Стари, пепељаста кровови, и нови, тек печени на јулском сунцу, пожудно и жедно почињу да пију ову житку, кипућу врелину...

Издуже ли се сенке, и обала језера постаје претесна. Однекуд са водом надође и ветрењак који затитра површином, па опервази зеленило танком сребрнастом огрлицом... И тада, наткрили се прозиран плашт сенке, која се испрва драга са тим оскудним зеленилом што се из камена оtima...

А онда одједном, под тим сеновитим плаштом почиње светлост Л и х н и д о с а полако да гасне, али не и да се гаси... – Н. Цветковић, *Све је љубав*, Лесковац, 1979, стр. 72-74.

46 М. С. Димитријевић, *Песме*, Београд, 2003, стр. 13.

47 Џ. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр. 121.

48 Ж. Шевалије, А. Гербрант, *Рјечник симбола*, стр. 468.

49 П. Ракић, *Поезија која пати и радује се чуду космоса и људи*, стр. 5.

Зубни лекар
С. М. ДИМИТРИЈЕВИЋ
 за зубног лекара дипломирала на
 Петроградском медицинском фа-
 култету са одличним успехом.
 Врши лечење десни и зуба, пломбирање, вађење
 без бола и намештање вештачких зуба.
 Ординира од 8-12 и од 2-6 сати.

Милан Димитријевић
ДЕНТИСТ - техничар
 Врши лечење, пломбирање, вађење без бола, и намештање
 вештачких зуба по најновијим методама.
 Израду круница и масибних зуба вршим искључиво у злату и платини
 Ординира од 8-12 и од 2-6 сати.
 Двдесетодво-годишњи рад у Лесковцу даје најбољу гаранцију
 за солидност посла.
 Ординирају у својој кући до Сотира Илића - Мумџиског

Недељне новине, 1. јул 1934.

*На крају овог огласа помиње се кућа Сотира Илића Мумџиског,
 индустријалца, који је се помиње на 13 места у „Историји Лесковца
 и околине 1918-1928“, Сергија Димитријевића (Напредак, Лесковац, 1983).*